

Casal de Vilancosta ou dos Valladares

José Manuel Bértolo Ballesteros
joberba4@hotmail.com

Resumo. O casal de Vilancosta é coñecido sobre todo por ser a casa de Marcial e Avelina Valladares Núñez. Preséntanse aquí as súas raíces xenealóxicas desde o século XVI, reparando en moitos detalles dos seus antecesoros, como son os Gómez de Ribadulla, os Valladares, os Núñez, etc., así como da súa posterior descendencia ata chegar aos Ferreirós.

Abstract. Vilancosta village is known mainly for being the house of Marcial and Avelina Valladares Núñez. Their genealogical roots from the 16th century are presented here, with many details of their ancestors, such as Gómez de Ribadulla, Valladares, Núñez, etc, as well as their descendants until Ferreirós.

A 13 km da Estrada no lugar de Vilancosta (Berres) atópase a casa señorial que foi morada de Marcial Valladares Núñez. A actual casa, construída en 1751 con perpiaños e cachotería, foi mellorada a mediados do XIX por José Dioniso Valladares facendo unha galería da solaina e construíndo un hórreo de catro claros entre outras cousas. A casa actualmente consta de 545 m² construídos nun semisoto e dúas plantas, e ten unha parcela contigua de 10.000 m² con árbores ornamentais, viñas e froiteiros, e entre outras cousas ten ademais piscina, hórreo e un estanque rodeado de buxos. Atópase en perfecto estado de habitabilidade.

A casa primitiva pertencía a finais do século XVII aos **Gómez Ribadulla**, en concreto ao avogado Francisco Gómez Ribadulla (finado o 27 de xullo de 1729) e á súa esposa Ana Besteiro¹ (sepultada

1 O que usa ou fabrica bestas ou "ballestas" chámase besteiro, e en castelán Balletero. Así se afirma nun documento de 1725 de Francisco Besteiro de Castro, no que se di que o apelido Besteiro e Ballesteros son o mesmo. Nos documentos da arbitrase dos arcebispos Tabera e Fonseca dos anos 1526-27 aparece unha testemuña chamada Juan Besteiro de máis de 70 anos e natural de Arnois do lugar de *Ribadulla de los Ballesteros*. Se temos en conta que é a partir dos Reis Católicos cando os documentos se escriben en castelán e se castellanizan moitos nomes, é posible que ese lugar, que no século XVIII aparece como *Ribadulla de los Caballeros* fose coñecido como Ribadulla dos Besteiros, berce do apelido Besteiro.

Casal de Vilancosta.

Escudo dos
Gómez Rivadulla.

o 17 de decembro de 1728), *señores da casa de Vilancosta en Berres*. Porén a casa actual foi construída en 1751 por unha neta de dito Francisco Gómez Ribadulla, chamada *María Gómez Besteiro*, casada en 1734 con Manuel Jacinto Núñez Miranda.

Na información de fidalguía, realizada en 1725, de Ignacio Besteiro de Castro e Pión Gómez de Ribadulla, bautizado en Berres o 31 de xullo de 1696 e que marchou solteiro no ano 1720 para Granada, dise que os Gómez de Ribadulla eran de familia fidalga castelá² e tiñan por armas: 1º, unha cruz da encomenda de San Xoán, 2º, tres flores de lis postas en pau e 3º, cinco cabezas de lobos negros sobre campo de prata.

Porén os donos de Vilancosta foron mudando de apelidos a través dos tempos. Ese transcurso é o que se presenta a continuación. Veremos pois como tanto os Valladares como os Núñez son familias con fondas raíces en terras de Tabeirós e mesmo ligadas ao lugar de Vilancosta.

2 Hai que tomar isto con cautela. Consta que en 1592 xa vivía en Arnois *Domingo Gómez Ribadulla*, pai de Pedro, que de neno foi estudar a Santiago para facerse zapateiro. Arquivo Catedralicio de Santiago (ACS) P 110, fol 371r-371v.

Os Valladares

Os Valladares arrancan do lugar de Valadares na parroquia forcaricense de Meabía. Desde alí na primeira metade do século XVII pasou á casa da Somoza de Olives, onde **Jácome Valladares**, fillo de **Andrés de Valladares** veciño de Meabía, casou “a troco” con *Inés da Somoza*. (Cfr. *Pazo da Nugalla*³). Tiveron varios fillos:

1. Pablo Valladares, que foi cura.
2. *Isabel Valladares*, que casou con *Francisco Louzao*,
3. *Alonso Valladares*, señor da *casa da Nugalla* ou de *Recarei* en Curantes, pois foi o avó de Benita Pazos Valladares, que casou con José *Recarei Bérnudez*.
4. **Fernando Valladares**, (*que segue*)

Fernando Valladares, uniuse en matrimonio con *Froilana del Río e Rozas*, filla de Pedro de Rozas del Río e de Inés Fernández Sanjurjo, e neta de Bartolomé de Rozas e de Inés del Río, pertencentes á casa de Cela e Tirabá en terras de Lugo.

Froilana tiña un tío cura, chamado Juan, que exercía en Graba, unha tía casada en Cascaxide e unha irmá, Águeda, que casou en San Tirso de Deza. Eles viviron en Olives, onde finou Fernando o 19 de xuño de 1709, ofrecendo no seu enterro seis ferrados de pan, un canado de viño e un carneiro. Foron pais de:

- a) *Alejandra Valladares*, que casou co escribán Peñalta.
- b) *Constantino Micael*, bautizado en Olives o 21 de xullo de 1698, tendo por padriños a Alonso Valladares e Inés Louzao, veciños de Curantes. Foi presbítero.
- c) *Juan Valladares*, presbítero.
- d) **Pascual Valladares** (*que segue*)

Pascual Valladares casou en Olives o 24 de novembro de 1732 con *Manuela Gómez*, filla de Baltasar Gómez de Castro e de Teresa Jacinta Torrente e Torres, donos do *pazo de Xerliz*⁴.

3 BÉRTOLO BALLESTEROS, J.M.- FERRO PEGO, L. M. “Pazo A Nugalla en Pousada. Curantes”, *A Estrada. Miscelánea Histórica e Cultural*, 2017.

4 FERRO PEGO, L.M.-BÉRTOLO BALLESTEROS, J.M. “Pazo de Xerliz y Casa Badía en Guimarei”, *Estudios de Genealogía, Heráldica y Nobiliaria de Galicia*, nº. 10, Pontevedra, 2012.

Foron os pais de *Pascual* que casou con Micaela Fernández, de Alonso que foi presbítero, de Antonio, de Josefa, casada con Andrés González, de Rosa e de **Bernardo Valladares Gómez** (*que segue*)

Bernardo Valladares casou o 7 de outubro de 1748 con *María Gómez Fernández* (ou *Gil*, nalgún documento), filla de José e Dominga Fernández Quinteiro e Gil, con raíces en Deza e en Trasdeza.

Foron os pais de *Benita*, que casou con Juan Costoya, de Josefa, que casou con José Troitiño, de *Ángela*, que casou con Manuel Ramos, e de *José Dionisio Valladares Gómez* que foi o pai do escritor *Marcial Valladares Núñez*.

Os Núñez

Na primeira metade do século XVI vivía en Santiago un escribán chamado **García Núñez**, que casou primeiro con *María Núñez*. Nos anos 1530 este matrimonio mercou diversos terras e rendas nas parroquias de santa Mariña de Ribeira, Santeles, Ribadulla, Teo, Vedra, Riobó e Berres.

Logo casou con *Constanza Gómez*, coa que mercou en 1544-5 bens en Vedra, Frades, Ribeira, Carcacia e Ribadulla, e o 6 de outubro de 1545 mercaron a cuarta parte do lugar e aldea de **Vilancosta** por 50 reais de prata⁵.

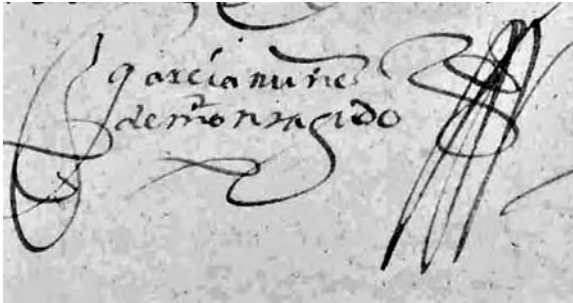
En 1558 estaba casado en terceiras nupcias con *Beatriz Núñez*. García e Beatriz, veciños de Santiago, fixeron un **vínculo**⁶ cos seus bens que tiñan en Sarandón, Crujeira, Constela, Sestelo, Vilancosta, Mouteira e outros, que lle deixaron ao seu fillo primoxénito. Fixo testamento en 1563.

En 1566 xa estaba casado, por cuarta vez, con *María Siso Bermúdez de Castro*, filla de Juan González Figueroa e de Inés Álvarez Bermúdez, señores da *casa grande dos Bermúdez de Castro*⁷ en san Paio de Figueroa, da que tivo dous fillos: Inés, que casou en 1593 con

5 ACS P 20/1 fol 266r-266v.

6 Arquivo do Reino de Galicia. Real Audiencia (ARG.RA) 2879/94.

7 BÉRTOLO BALLESTEROS, J.M. - FERRO PEGO, L. M. "Casa Grande Bermúdez de Castro", rev. *NALGURES*, Asociación. C. de Estudios Históricos de Galicia, A Coruña. Nº. VIII, 2012.

Sinatura de García Núñez, fillo de Pedro Núñez. 1598.

Feliciano Salgado e Novoa, capitán da terra de Ribadulla e alcalde ordinario de Santiago, e Diego, que foi cardeal.

Pero García Núñez, que finou en 1567-68, tivo outros fillos:

1. **Jácome Núñez** (*que segue*)

2. *Pedro Núñez*, fillo de García Núñez e de María Núñez, casou con *Isabel Rodríguez*, que foi dotada⁸ o 31 de decembro de 1558, polos seus pais, o escribán Pedro de Prado e María Criada, se ben parece que en realidade Isabel era filla do cóengo de Lugo don Gabriel Rodríguez de Casal de Raros, do pazo de Preguecido.

Pedro e Isabel Rodríguez tiveron por fillos a *Juana Rodríguez* e a *García Núñez Monteagudo*.

Pedro logo casou sobre 1579 con *Julia de Castro* viúva do escribán de Terra de Quinta don Bartolomé de Rivas, posiblemente filla do cóengo Tomás de Castro, de quen toma o apelido⁹, aínda que figura como filla de Juan Ballesteros del Mazo.

Pedro e Julia tiveron tres fillos: Ana de Castro, Andrés e María. (Cfr. *Casa de Araújo*¹⁰). Pedro Núñez faleceu en Santiago a finais do verán de 1584, tendo nomeado testamentario ao cóengo Juan de Castro, parente, quizais sobriño, do xa citado cóengo Tomás de Castro.

8 ACS P 026 fol 242.

9 Descendente de Julia é a poetisa Rosalía de Castro, que aínda conserva dito apelido.

10 FERRO P. L – BÉRTOLO B., J. M., "Casa dos Araújo", rev. *NALGURES*, Asociación. C. de Estudios Históricos de Galicia, A Coruña. N.º. IX, 2013 <http://www.estudioshistoricos.com/>

2. *María*, filla de María Núñez, que foi dotada o 30 de decembro de 1561 para casar con Alonso Varela. En 1574 xa estaba viúva¹¹. Tiveron unha filla chamada Catalina Varela, que se opuxo a que Ana de Castro, filla de seu irmán Pedro, herdase os bens de seus tíos, pero logo apartouse xa que as débedas eran tantas como os bens que deixaba.

3. *Diego*. Sen descendencia.

4. *Frutuoso*. Sen descendencia.

5. *Catalina*, que vivía na rúa do Villar. Como sobreviviu aos seus irmáns *Diego* e *Frutuoso*, foi a herdeira destes e logo fixo testamento en 1603 a favor de Ana de Castro, a súa sobriña.

6. *Bartolomé*, que tivo como titor a seu irmán Pedro, quen vendeu diversos bens en 1573. Se era menor de idade en 1573, quere dicir que non era fillo de María Núñez, senón de Constanza Gómez.

Tendo herdado de seu pai uns terreos no lugar de Barcia en san Martiño de Riobó, en 1602 vendeunos por 38 ducados ante o escribán Juan Rodríguez da Costa a Gonzalo de Neira e Luaces e a María Mendoza, os donos do *pazo de Oca*¹². Os nomes das herdades eran: Badoucos, Viñavella, Suacasa, Cardeña, Revolta, Barcia de Cima, Cerdeira, Cañoteiro, Amoreira, Suafonte e o monte Malpique.

Bartolomé foi denunciado pola súa sobriña Ana de Castro, filla de seu irmán Pedro e de Julia de Castro, quen logo casou con Luís Bermúdez de Castro e Aldao, da *casa grande dos Bermúdez de Castro* en San Paio de Figueroa, tamén viúvo. O 9 de agosto de 1595 Diego Bermúdez, fillo de dito Luís, di que *habiendo el dho Luis Bermudez ynbiado a Ana de Castro hixa de Julia de Castro su mujer al su lugar de la Puente Sarandón a coger y beneficiar el pan que tenía y en su compañía a Dominga das Carballas su criada [...] es venido a mi la noticia que Bartolomé Núñez, vecino de dho lugar de la Puente de Sarandón [...] a la sobredha con una espada que llevaba en la mano le dio una gran herida en la cabeza muy peligrosa...*¹³, polo que pediu ao xuíz investigar dita agresión contra a criada.

Jácome Núñez, que foi o sucesor no vínculo e que, casado con *Juana Rodríguez*, foi pai de:

11 ARG.RA 11428/79.

12 ARG. RA 1285/47.

13 AHUS Protocolos de Diego de Castro.

Juan Núñez Monteagudo, o fillo maior e polo tanto sucesor no vínculo e morgado, casou con **María da Rigueira Maceda** e eran veciños de Sarandón.

Foi escribán, como os seus ascendentes, pero litigou pola escribanía de Ribadulla contra Miguel de Latorre Neira.

En 1617 arrendaron a Domingo González de Trabada, prateiro, veciño de Santiago, e á súa muller, María de Castro (outra das fillas de Julia de Castro e Pedro Núñez, o seu bisavó), unha casa e outros bens sitos en Santa Mariña de Ribeira, durante trinta anos por nove ferrados de centeo¹⁴.

Precisamente foi María da Rigueira, estando viúva, quen en 1634 puxo no cuberto da súa casa e durante seis anos unha escola para nenos que dirixía un mestre chamado Domingo Rodríguez, que cando comezou a dar clase tiña 16 anos e que en 1670 seguía exercendo nesta parroquia, e que pola súa sinatura podemos ver que estaba ben preparado. Nestes momentos e nesta zona calcúlase que só un sete por cento dos homes sabían ler ou polo menos asinar. No documento de onde se sacaron os datos sobre esta escola, que data de 1670, aparecen 12 testemuñas, a maioría duns cincuenta anos, que son veciños de santa Mariña de Ribeira, e tamén algún de Ribadulla ou Barbude, dos que só sabe asinar malamente un deles, ademais do mestre. Entre as mulleres, nestes tempos, só algunha de familia nobre ou monxa sabía ler e escribir, e así, María da Rigueira, aínda que muller de escribán, non sabía nin asinar.

Juan, falecido sobre 1625, e María, que finou sobre 1648, tiveron entre outros a:

1. *Magdalena*, que casou con Santiago Núñez no lugar de Antequera, xurisdición de Quintas (xunto a Padrón).

2. **Francisco Núñez Monteagudo** (*que segue*)

Francisco Núñez Monteagudo, escribán, que casou primeiro con **María Núñez Vallo** (ou Bermúdez¹⁵), de Padrón e tamén de familia

Sinatura de Juan Núñez e Domingo González de Trabada.

¹⁴ ACS P 154 fols 222r-223v.

¹⁵ ARG.RA 2879/94.

de escribáns, e logo con *Isabel Nieto Sanjurjo*¹⁶, que recibiu o 19 de agosto de 1673 un dote de 42 ducados da memoria e obra pía do cardeal Tavera¹⁷.

Francisco tiña bens en Sarandón, Cruxeira, Constela, Sestelo, Vilancosta, Mouteira e outros, que eran do vínculo fundado polos seus bisavós. Ao parecer non tiña bens libres e desfíxose dalgúns bens que eran de vínculo.

En 1670 preiteou¹⁸ contra seus parentes e veciños Jacinto Campelo e Mariana Ballesteros del Mazo por mor dunha solaina en Ponte Sarandón, que servía de entrada e serventía ás dúas casas, así como pola auga que viña de Curuxeira ata Ponte Sarandón e que Jacinto non lla deixaba recoller. A auga pasaba polas herdades de Jacinto por haber no medio o camiño francés que vai desde Ponte Sarandón ata Soutelo de Montes e saía canalizada por unha cana de carballo e agora de pedra e Francisco regaba as súas herdades excepto os sábados e domingos.

Faleceu sobre 1684 e foi o pai xunto coa súa primeira muller de:

1. **Benito Núñez** (*que segue*)
2. *Juan Núñez Monteagudo*, veciño de Santa Baia de Vedra.
3. *Lucía*, que vivía co seu pai en 1670.

Benito Núñez o herdeiro do morgado e veciño de Ribeira, disputou co seu irmán Juan en 1686 polos bens libres que puido deixar seu pai. Casou con María Arias Varela das Seixas, e tiveron por descendencia a:

Benito Andrés Núñez Monteagudo que casou o 4 de xaneiro de 1712 con **Benita Rosalía Miranda Campelo**, filla de Ana María Jacoba Campelo de Castro e de Pedro Salvador Miranda Valcarce. (Cfr. *Casa de Araujo*¹⁹).

Foron pais de **Manuel Jacinto** (*que segue*) e de outros oito fillos.

Manuel Jacinto Núñez Miranda casou en Barbude o 7 de febreiro de 1734 con *Manuela Gómez de Pazos*, que como xa vimos era filla de *Tomás de Pazos* e de *María Gómez Besteiro*, neta por liña materna

16 ARG. RA 2879/94.

17 ACS P 210 fols. 375r-376r.

18 ARG. RA 24078/63 e 24831/79.

19 *Casa dos Araújo*, o.c.

Lintel da casa de Vilancosta.

do avogado Francisco Gómez Ribadulla e de Ana Besteiro, *señores da casa de Vilancosta en Berres*.

Foron eles quen refixeron a casa de Vilancosta en 1751, segundo consta nunha inscrición da porta de entrada: “ESTA CASA LA MANDO HAZER DON MANUEL JAZINTO NUÑEZ BALCARCER I MIRANDA I SU MUGER DA. MANUELA DE PAZOS AÑO DE 1751”.

Pouco despois Manuel, xa viúvo, tivo de Josefa Porto, solteira, unha filla que recoñeceu, bautizada co nome de Manuela Francisca o 26 de xaneiro de 1754.

Casou de segundas o 27 de decembro de 1756 con *Eufemia Arén*, veciña de Castrelo, filla de José Arén Losada²⁰ e Mariana Gómez Gundín.

Manuel, como herdeiro do vínculo fundado por García Núñez e a súa esposa Beatriz Núñez, en 1762 aforou²¹ a *Manuel Piñeiro Reimóndez*, veciño de Ribeira, unhas terras situadas en Vilancosta

Cando era *de crecida edad y con sordera que le imposibilita el trato con las gentes*, cedulle en vida a seu fillo Miguel ante Ángel de la Fuente as rendas que tiña en Sestelo, San Miguel de Moreira, Santelles, Ribela e outras, así como a casa de Ponte Sarandón *que la mitad es de mayorazgo, se lo cede por razón de alimentos como su hijo mayor y sucesor*. Unha das testemuñas era o seu cuñado Pedro Arén e Losada, veciño de Barbude, casado con Agustina Gómez de Castro, do *pazo de Xerliz*. Advírtelle ademais que estea atento pois Pedro Miranda,

20 José era fillo de Pedro de Arén. Cfr. BÉRTOLO, J. M. “Pedro de Arén, arquitecto de Terra de Montes (C.1635-1699), e a súa descendencia”, *A Estrada. Miscelánea H.C.*, 2016.

21 ARG. Protocolos de Pedro Antonio Domínguez.

do pazo de San Bieito (ou *casa de Araújo*), *se intrusó en un prado que se nombra Trasadafonte... con el agua de dicha fuente.*

Manuel morreu o 3 de maio e 1783 en Berres. Manuel e Manuela foron pais de:

1. **Miguel Núñez Pazos.** (*que segue*)
2. *Nicolasa Núñez Pazos.*
3. *Cristóbal Núñez Pazos*, que faleceu en Berres 4 de setembro de 1813 tendo feito testamento ante Bonifacio Paseiro.

Miguel Núñez Pazos casou o 27 de decembro de 1756 con *Francisca Arén e Losada e Cadórniga* (irmá da súa madrastra), bautizada o 7 de agosto de 1720, filla de José Arén e Mariana Gómez Gundín, da casa de Castrelos en Terra de Montes, neta por liña paterna do *mes-tre Pedro de Arén* e de *Manuela Losada Cadórniga*, e por liña materna de *Francisco Gómez Gundín*, un dos dous escribíans da xurisdición de Montes, casado con *Jacinta Reigosa*.

Francisca Arén faleceu sen testamento en Berres o 28 de marzo de 1798. Miguel, que foi sepultado o 7 de outubro de 1820, e Francisca foron os pais de **José Núñez Arén** (*que segue*)

José Diego Manuel Núñez Arén, foi bautizado en Castrelo (Forcarei) o 22 de xuño de 1761, tendo por padriños a Diego de Castro, veciño de Castrelo e a Bernarda Arén Losada, veciña de Folgoso.

Casou o 8 de decembro de 1783 con *Teresa Ignacia Morciego Población*²², bautizada en Berres o 1 de agosto de 1757 filla de José Morciego e de Teresa Población²³.

Teresa foi sepultada o 30 de decembro de 1834 e José aos 85 anos o 9 de xaneiro de 1846. Ambos vivían no lugar da Igrexa onde tiveron a seus fillos:

1. **Mª Concepción Núñez Morciego**, (*que segue*)
2. *Vicenta María Ignacia Núñez Morciego*, bautizada o 29 de febreiro de 1788, tendo por padriño a seu tío-avó cura Ignacio Arén.

22 Teresa era a terceira de varios irmáns nados en Berres: Manuel Joaquín (13-12-1753) que foi capelán e administrador do pazo de Oca, Gabriel Ambrosio (13-3-55), Mª Vicenta (4-1-60), Joaquín Vicente (28-11-63), Pedro, que foi cura de San Cristovo de Merín e de san Mamede de Ribadulla, e Francisco que foi avogado e casou o 13 de setembro de 1779 con María Pazos, viúva de Gregorio Gómez.

23 Teresa Población, falecida o 4/10/74, era irmá do cura de Berres don Gabriel Población, que foi sepultado o 19/9/1790 con testamento ante Pedro Antonio Carbón, escribán de Tabeirós.

Lareira da casa de Vilancosta.

Casou co escribán Lázaro Noya. Finou en Vilancosta o 22 de agosto de 1869.

3. *Gabriela Antonia María Ramona Núñez Morciego*, bautizada por Gabriel Población, cura de Berres, o 28 de abril de 1789, tendo por padriño a Gabriel Morciego capelán en Santiago. Solteira e xunto coa súa irmá Manuela outorgou testamento ante Francisco de Oca o 2 de outubro de 1853. Finou en Vilancosta o 2 de setembro de 1868.

4. *Josefa Ignacia María Núñez Morciego*, bautizada 5 de xaneiro de 1791, que casou co médico Juan López.

5. *Vicente María Pedro Ramón Antonio Núñez Morciego*, bautizado o 19 de xuño de 1792 e falecido o 5 de agosto dese mesmo ano.

6. *Manuela Juana Núñez Morciego*, bautizada o 19 de xaneiro de 1794, solteira.

7. *Juana Neopomucena Núñez Morciego*, bautizada o 20 de xaneiro de 1796.

Mª Concepción Núñez Morciego, bautizada en Berres o 21 de marzo de 1786 tivo por padriños a seu tío-avó Gabriel Población e á súa avoa Francisca Arén.

Casou con *José Dionisio Valladares Gómez* en Sarandón na capela de don Pedro María Cisneros, conde de Ximonde, o 14 de outubro de 1817 oficiando a cerimonia don Pedro Morciego Población, tío da noiva. José Dionisio, de quen xa vimos a súa ascendencia, nacera o 23 de xuño de 1787 en Santa María de Graba (Silleda).

José Dionisio distinguiuse na guerra da Independencia chegando a ser capitán e conseguindo nove medallas. Foi avogado e ao casar asentouse en Vilancosta. Foi membro da Comisión de Estadística de Galicia a partir de 1818, xuíz de 1ª Instancia no Barco de Valdeorras

en 1820-23, tamén foi comisionado pola Deputación Provincial de Galicia e a Audiencia para o arranxo dos partidos xudiciais. Foi o correspondente de Pascual Madoz en Lalín e Tabeirós para a elaboración do *Diccionario Geográfico-Histórico-Estadístico de España* (coñecido como *Diccionario de Madoz*). Logo foi deputado a Cortes por dúas veces e mesmo chegou a ser gobernador de Ourense.

Mª Concepción Núñez xunto coas súas irmás solteiras Gabriela e Manuela e o seu marido José Dionisio outorgaron testamento²⁴ o 2 de outubro de 1853. As irmás deixáronlle a seu sobriño Marcial a metade vincular²⁵ que lle correspondía por vínculo fundado polo licenciado Juan del Río y Rozas e do padroado fundado en Vilancosta, ademais da casa principal de Vilancosta cos seus anexos, gandos, etc. A cambio Marcial debía auxiliar ás súas tías e irmás mentres estivesen solteiras ou viúvas, debía pagar os enterros dos membros da casa e as misas fundadas na parroquia compostelá de Santo André por García Núñez.

Porén o 13 de maio de 1861, José Dionisio quixo deixar feitas as partillas dos seus bens, os da súa muller que xa finara e os das súas cuñadas Gabriela e Manuela Núñez entre seus fillos para que non houbera problemas entre eles e ademais quedase reunida a casa e bens do lugar de Vilancosta, que había de quedar para o primoxénito Marcial. Estaban presentes todos os interesados, é dicir, os fillos de José Dionisio e as fillas de Jacoba, Socorro e M^a del Carmen xunto co seu tío e curador Francisco Javier Blanco, cura de Sarandón. Xuntáronse todos os bens, que foron avaliados por un taxador e logo repartidos en quiñóns, tendo en conta a mellora de Marcial, que José Dionisio herdara os bens do seu neto Cándido José, e que as netas non entraban na parte das súas tías, pois non tiñan dereito. Os bens estaban taxados en 541.414 reais, dos que 70.595 correspondían a Socorro e M^a del Carmen. E aínda que todos asinaron conformes, despois en 1870 estas irmás pediron a anulación das partillas, cousa que conseguiron na Audiencia de A Coruña por sentenza²⁶ o 15 de outubro de 1870.

24 AHPPo. Protocolos de Francisco de Oca.

25 De acordo coas leis desvinculadoras que databan de 1839.

26 ARG. A.T 47/5.

A morte de Mª Concepción tivo lugar o 27 de maio de 1854 e a de José Dionisio o 24 de marzo de 1864.

Os seus fillos foron:

1. *Petra Agustina Jacoba María Valladares Núñez*, bautizada en Berres polo seu tío-avó Pedro Morciego Población o 17 de setembro de 1818, sendo a madriña dona Agustina de Puga, esposa do conde de Ximonde Pedro María Cisneros. Finou o 2 de xaneiro de 1821.

2. *Jacoba Valladares Núñez*, nacida seguramente en 1819.

De súas tías Gabriela e Manuela recibiu 6.000 reais, que tamén lle deixaron en herdanza o foro de Teo e os tres de Santeles.

Casou en Berres o 2 de xaneiro de 1837 con *Antonio Blanco Vázquez*, fillo de Pedro Blanco Peiteado e de Mª Josefa Vázquez, veciños de Santa Cruz de Ribadulla, e tendo por testemuña ao presbítero Francisco Blanco.

Jacoba finou o 4 de novembro de 1853 e o seu marido, que era alcalde Vedra, poucos días despois.

Foron veciños de Santa Cruz de Ribadulla, sendo pais de:

a. *María Esperanza Blanco Valladares*, bautizada en Berres o 28 de outubro de 1837, sendo os padriños Francisco Javier Blanco e Gabriela Núñez. Morreu de nena.

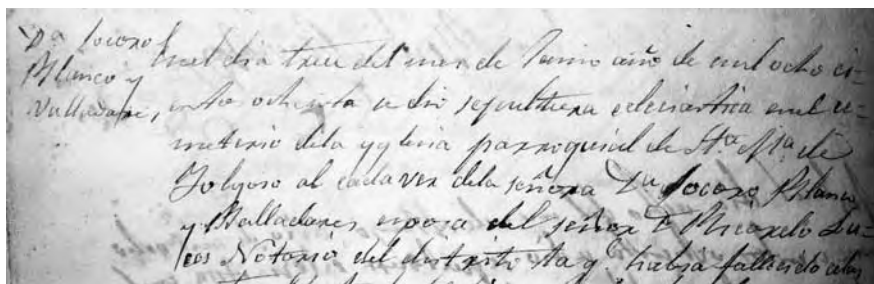
b. *Socorro Blanco Valladares*, bautizada o 22 de febreiro de 1839, casou con *Ricardo Luces Miranda*, enlazando así outra vez coa *casa de Araújo* en Ribeira. Tiveron numerosa prole: Herminia, Jaime cura de Paradela, Laura, Isaac, Ricardo, Francisco Javier que casou con Ceferina Gil Bañas (pais de Javier, que casou con Paulina Velasco, con descendencia), Mª Nieves, Mª Carmen, José e Victorino.

Socorro faleceu o 12 de xuño de 1880 en Folgoso (Cerdedo), onde estaba o seu marido como escribán.

c. *Cándido José Blanco Valladares*, nacido o 16 de xuño de 1842, finou en xuño de 1855 en Santiago e foi enterrado en Santa Cruz de Ribadulla.

d. *María del Carmen Blanco Valladares*, bautizada o 3 de abril de 1844, casou primeiro con Jacobo Freire Abad, e despois co seu cuñado Ricardo Luces Miranda.

As irmás Socorro e M^a del Carmen, ao quedar orfas viviron en Sarandón co seu tío cura Francisco Javier Blanco. En 1870 alenta-

Defunción de Socorro Blanco V.

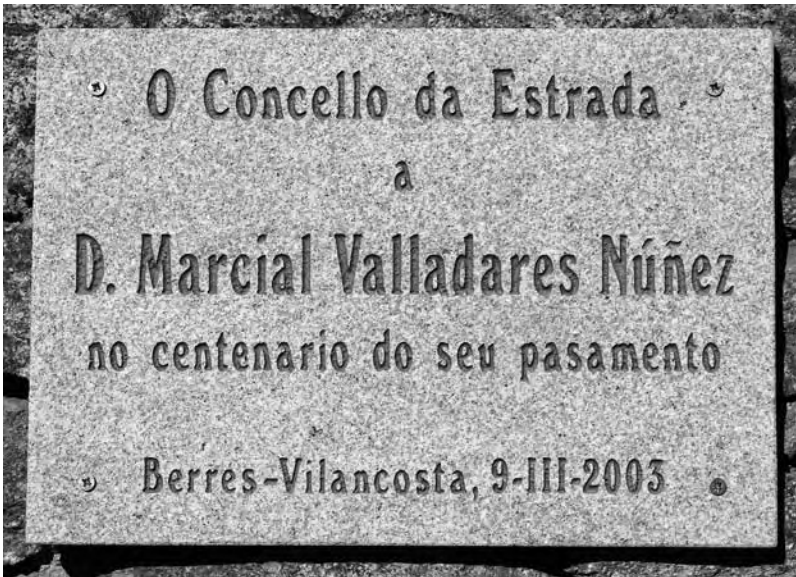
das polo seu tío impugnaron²⁷ as partillas feitas polo seu avó José Dioniso e os seus tíos o 15 de xuño de 1861, alegando entre outras cousas, que eran menores de idade e que non tiñan curador cando se fixeron –aínda que nas escrituras figuraba como curador o seu tío cura, este logo negábo-. A Audiencia de A Coruña deulles a razón e as partillas foron declaradas nulas.

2. *Marcial Valladares Núñez*, nacido e bautizado en Berres o 14 de xuño de 1821 cos nomes de *Marcial Ramón José M^a del Pilar*, tendo por padriños aos seus avós maternos. Foi licenciado en Dereito en Santiago, exerceu en moitos cargos públicos (Vicepresidente do Consello Administrativo de Pontevedra, gobernador civil interino de Pontevedra ata en oito ocasións, etc.), pero sobre todo foi poeta, novelista e lexicógrafo, un dos precursores do Rexurdimento da literatura galega. Escribiu poesía en castelán a partir de 1839 e en galego a partir de 1843. Foi autor dun *Diccionario Gallego-Castellano*, dun *Cantigueiro popular* e da primeira novela moderna en galego, *Maxina, ou a filla espúrea*. Outras novelas: *Páginas contemporáneas*. *Flora*, *Ánxela*. As súas poesías apareceron na *Gramática Gallega* de Saco y Arce, nas revistas *El eco de Galicia*, *La ilustración Gallega y Asturiana*, e *Galicia*. Escribiu tamén *Memorias de Familia*, que están fotocopiadas no Museo da Estrada. Todo isto levou a que fose nomeado correspondente da Real Academia Española en 1880.

Faleceu o 19 de maio de 1903.

3. *Sergio Valladares Núñez*, nacido en O Barco de Valdeorras o 15 de outubro de 1823. Foi avogado e conselleiro provincial de

27 ARG. A.T. 47/5.

Pontevedra. Escribiu poesía, a comedia *El reverso de don Frutos*, relatos curtos, e sobre socio-política e xurisprudencia. Recibiu en herdanza a casa e gandos de Mollarrabo, ademais da casa e horta de Sarandón.

Casou con *Manuela Santos Fontán*, sobriña da condessa de Pallares²⁸. En Sta. Mariña de Ribeira tiveron unha filla o 25 de marzo de 1853, pero finou o mesmo día de nacer recibindo as augas bautismais de necesidade de José Seijas, veciño de Santiago.

Sergio faleceu o 21 (sepultado o día 24) de marzo de 1855 en San Xoán de Laia (Palas de Rei), onde se atopaba por cuestións da administración do conde de Pallares.

Manuela logo casou en 1862 co farmacéutico Francisco Pereira García (10 anos máis novo), e foron veciños de San Lourenzo de Ouzande. Tamén sen sucesión.

4. *Andrea Avelina María Teresa Gabriela Valladares Núñez*, nacida o 23 de outubro de 1825 e bautizada ao día seguinte, tendo por padriños a seu avó materno José e á súa tía materna Gabriela.

28 BERTOLO BALLESTEROS, J.M.-FERRO PEGO, L.M. "Un conde de Pallares en Santa Mariña de Ribeira. A Estrada". *A Estrada. Miscelánea Histórico Cultural*, nº 12, 2009.

Viviou sempre en Vilancosta, excepto entre os 19 e 25 anos que vivía en Zamora cos seus pais. Ao regresar fíxose cargo do goberno da casa por mor da enfermidade da súa nai e posterior morte. Puido casar pero declinou polo que foi sempre a “tía Avelina” non só para seus sobriños, senón para todos os que a coñecían²⁹.

Aínda que por ser muller case non tivo escola, formouse nun fogar ilustrado, polo que pronto comezou a escribir poesía. Foi unha inspirada poetisa en castelán e galego e unha das primeiras mulleres que publicou artigos de opinión na prensa escrita. Tamén escribiu algún relato como *Diálogo entre un peregrino que se dirige a Santiago y un labriego*, onde combina castelán e galego.

Fixo testamento en 1876 a favor do seu afillado Laurentino e deixando unhas mandas para as súas afilladas Amparo Velón (que morreu antes que ela) e Avelina Velón. Faleceu o 17 de marzo de 1902.

5. **Luisa Victoria Juana Benita** (*que segue*)

6. *Prima María de Las Mercedes*, xemela nacida primeira, que foi bautizada o 24 de setembro de 1830. Padriños o avó materno e Jacoba, irmá da bautizada.

7. *Gregoria Segunda Mercedes*, segunda xemela, bautizada cando a súa irmá, sendo os padriños o seu irmán Marcial e a súa tía Manuela Núñez. Foi monxa ingresando na Ensinanza de Santiago de Compostela en 1864, pero o ano seguinte pediu que a sacaran de alí, retirándose a Vilancosta onde viviu practicamente o resto da súa vida.

8. *Isabel Vicenta Andrea*, que foi bautizada en Berres o 11 de novembro de 1831, tendo por madriña a Vicenta Núñez, casada con Lázaro de Noya e veciña de Santa Cristina de Veá.

O 26 de xullo de 1864 recibiu autorización eclesiástica para casar sen proclamas con *Ángel Velón Taboada*³⁰, do pazo de Santiso (Lalín), fillo de José María Velón, cabaleiro maestrante da Real de

29 Era normal, ata tempos recentes, chamar de “tía”, “tío”, á xente maior e respetable. En Francia había un uso semellante, como vemos no título da novela *Le père Goriot*.

30 Tiña un irmán, Ramón Matías, que en 1851 foi proposto para o curato de san Miguel de Bendoiro por José Moreno Daíz, coronel retirado da Mariña, e pola súa esposa Sofía Moscoso Taboada de Moreno, veciños de A Coruña, pois pertencía aos morgados dela.

Ronda, e de Manuela Taboada, esta de san Paio de Figueroa. Ángel Velón estaba viúvo de dona Josefa MosqueraVázquez Bazán.

Isabel finou en Santiago o 28 de maio de 1921 na súa casa com-postelá na praza da Universidade, tendo feito testamento ante Jesús Fernández Suárez, e deixando só tres fillos: Plácido, José e Avelina, pois tivera a:

a. Mª *Amparo*, fora bautizada en Berres o 30 de xullo de 1865 cos nomes de M^{ea} Amparo Florentina Avelina Ángela Isabel Josefa Manuela e tivo por padriños a seu tío cura de Moalde don José María Belón e á súa tía Andrea Avelina Valladares. Casou en Santiago (S. Fiz) o 8 de setembro de 1886 con Vicente Vázquez Rubio, natural de Ordes, e foi sepultada en Santiago o 1 de xaneiro de 1893. Sen testamento.

b. *Plácido Velón Valladares*.

c. *José Velón Valladares*.

d. *Ángel Velón Valladares*. Naceu en San Román de Santiso (Lalín) e sendo un mociño finou en Santiago o 25 de maio de 1889.

e. *Avelina Velón Valladares*.

f. *Ramón Velón Valladares*, que, casado con Rita Campa Iglesias, finou aos 34 anos o 11 de xullo de 1911 en Santiago (parroquia de san Fiz).

g. *Rita Velón Valladares*, que solteira finou o 3 de xuño de 1899 en Santiago.

Luisa Victoria Juana Benita Valladares Núñez, nacida o 29 de decembro de 1827 e bautizada ao día seguinte, tendo por padriños a Juan Costoya e a Benita Valladares, veciña de San Mamede de Moalde, diocese de Lugo.

Casou en Berres o 16 de abril de 1860 con *Bernardo Prudencio Espinosa Salgado*³¹, nacido en Escuadro o 28 de abril de 1829, fillo de Benito Fernández Espinosa do *pazo de Cascaxide* e de María Salgado Vaamonde, do *pazo de Soutolongo* (Lalín), neto por liña paterna de José Fernández Espinosa e Josefa Varela e Vereá de Aguiar, e por vía materna de Benito Salgado, veciño de Soutolongo, e Juana

31 Eran trece irmáns, algún citados xa noutras casas como Jesusa, que casou con José García Centeno (Cfr. BERTOLO BALLESTEROS, J.M., "Pazo da Mota A Estrada". *Miscelánea Hª.e Cultural*, nº 15, 2012.

Vilancosta.

Vaamonde, de Brántega, que casou en segundas nupcias con José Mª Rivas Taboada, veciño de Siador. Luisa finou en Vilancosta en outubro de 1911.

Fillo de Luisa e Bernardo foi **Laurentino Espinosa Valladares** (*que segue*).

Laurentino Espinosa Valladares. Bautizado o 5 de febreiro de 1861, pasou os primeiros anos en Vilancosta ao coidado da súa tía e madriña Avelina.

En 1882 graduouse en dereito e ao ano seguinte, o 26 de xullo de 1883, casou en Callobre con *Concepción Cervela Malvar*, do *pazo de Valiñas*³², nacida en Santiago o 6 de xaneiro de 1859.

Aos 42 anos herdou o casal de Vilancosta, pois foi o único neto varón de José Dioniso Valladares. Alcalde da Estrada e ademais agrarista, participou en distintos mitins ao igual que o seu xenro Antón Losada Diéguez, impulsando o asociacionismo labrego.

En xaneiro de 1914 pasou a vivir coa súa familia a Domaio, onde tiña a casa de Montealegre por parte da súa esposa. Alí foi nomeado xuíz municipal de Moaña.

Laurentino finou o 7 de febreiro de 1936 e a súa muller Concepción o 4 de xuño de 1937. Laurentino fixera testamento o 31 de xaneiro de 1936 deixando os bens repartidos entre os fillos. A

32 FERRO PEGO, L., BÉRTOLO BALLESTEROS, J.M., "Pazo de Preguecido e casa de Valiñas", *Estudios de Genealogía Heráldica e Nobiliaria de Galicia*, Pontevedra, nº 11, 2013.

meirande parte dos bens de Vilancosta tralas partillas quedaron para Rafael e José.

Tiveron sete fillos nados en Moalde, excepto o primeiro:

a. *Avelino Espinosa Cervela*, nacido en Vilancosta o 12 de xullo de 1884, se ben foi bautizado cos nomes de Juan Gualberto Avelino Ramón María Germán. Estudou Dereito en Santiago e foi xuíz en Verín, en Becerreá, Padrón,... e fiscal da Audiencia de Ourense.

b. *Germán Rafael Álvaro Luis Jesús María Jose Espinosa Cervela*, nacido o 13 de agosto de 1886. Foi perito mecánico-electricista en Vigo. Casou en xuño de 1933 con *Purificación Otero García*, indo vivir á *casa da Mota* en Riobó, onde morreu Rafael. Foron pais de Rafael e de María Dolores, quen casada vivía en Santiago.

c. *María del Carmen Micaela Felisa de los Sagrados Corazones Espinosa Cervela*, nacida o 11 de xuño de 1888. Casou o 8 de decembro de 1913 co avogado *Manuel Ferreirós Oca*, fillo de Manuel Ferreirós Batallán e de Lucía Oca e Vila.

Manuel publicou en 1908 un folleto titulado *Abonos*, nos que daba información das distintas clases de fertilizantes aos labregos. En 1917 pediu permiso para plantar tabaco nos seus terreos de Poio, Moaña e Berres. En 1916 foi nomeado decano do Ilustre Colexio de Procuradores.

Manuel morreu o 26 de novembro de 1931 na súa casa de Poio. A viúva tivo que traballar arreo nun estanco de Pontevedra para sacar adiante á súa numerosa prole. Aínda que morreron de nenos dous dos seus fillos, cando morreu seu pai vivían: Manuel, María, Carlos, Luís, Albina, Antonio, Concepción, Mercedes e Jesús (que foi médico e casou en 1960 con Josefina Conde Montero-Ríos). O maior chamado Manuel, avogado, finou durante a Guerra Civil, polo que **Carlos Ferreirós Espinosa** quedou como primoxénito.

d. *Julián José Severo de los Sagrados Corazones*, nacido en 1892, morreu de neno.

e. **José Ramón Valentín Victor Espinosa Cervela**, (que segue)

f. *Albina Mercedes Plácida Sara*, nacida 16 de xaneiro de 1894. Casou en Domaio en 1914 con *Antón Losada Diéguez*, que naceu en Moldes o 7 de xaneiro de 1884, fillo do notario Miguel Losada e Carmen Diéguez Arias. Antón estudou Filosofía e Letras en Deusto

Interior da casa.

cos xesuítas. A partir de 1907 desde o agrarismo defende as súas ideas políticas escribindo en “El Estradense”. En 1914 exerce como catedrático en Ourense e casa con Albina, sendo pais de Antón que naceu en Moldes ao ano seguinte. Pero Albina morreu en Ourense, onde exercía o seu marido, o 17 de decembro de 1916 de febre tifoidea, polo que se fillo Antón foi criado pola súa tía Mercedes. Antón ao ano seguinte trasládase a Pontevedra, onde será deputado provincial, logo ingresa no Seminario de Estudos Galegos e en 1928 entra como membro na Real Academia Galega. A súa morte ten lugar o 15 de outubro de 1929.

g. *María Mercedes Luisa*, nacida o 14 de marzo de 1897. Casou co seu cuñado Antón Losada Diéguez o 20 de decembro de 1920 en Vilancosta. Seus seis fillos chamábanse Antonio, Miguel, Mercedes, Albina, Joaquín e Luís.

José Ramón Valentín Víctor Espinosa Cervela, nacido o 20 de xullo de 1892. De mozo, estando enfermo do pulmón, estivo en Soutelo de Montes facendo unha cura de montaña e sobrealimentado, ata que curou.

En xullo de 1938 prendéronlle lume con líquido inflamable ao portalón de castaño da súa casa de Vilancosta, pero afortunadamente non ardeu a casa. O culpable era un veciño da parroquia de Ribeira. En 1940 o “jefe provincial del Movimiento” nomeouno xefe local da Estrada,

José casou o 14 de decembro de 1946 con *Gumersinda Rial Requeijo*, natural de Cesantes (Redondela). Foi industrial traballando en Domaio, Santiago e A Estrada. Foi nomeado deputado provin-

cial. Recibiu en herdanza a casa de Vilancosta. Finou o 15 de abril de 1971 en A Estrada.

Pero mortos ambos sen sucesión, Gumersinda deixou a casa de Vilancosta ao que lle tocase en sorte entre catro dos seus sobriños José Luis Espinosa, Antón Losada, Carlos Ferreirós e José Luis Rial. A sorte caeu en **Carlos Ferreirós Espinosa**, que tiña daquela 54 anos.

Carlos Ferreirós Espinosa, naceu o 1 de febreiro de 1918 en Poio (Pontevedra). Por mor da Guerra Civil tivo que deixar os seus estudos de medicina ao ser mobilizado en 1937. Trala guerra continuou un tempo no exército chegando a capitán de infantería. Ao pasar a reserva, continuou os estudos e en 1945 xa era médico. Foi catedrático na facultade de medicina en Santiago e xefe do Departamento de Radioloxía do Hospital Clínico Universitario de Santiago.

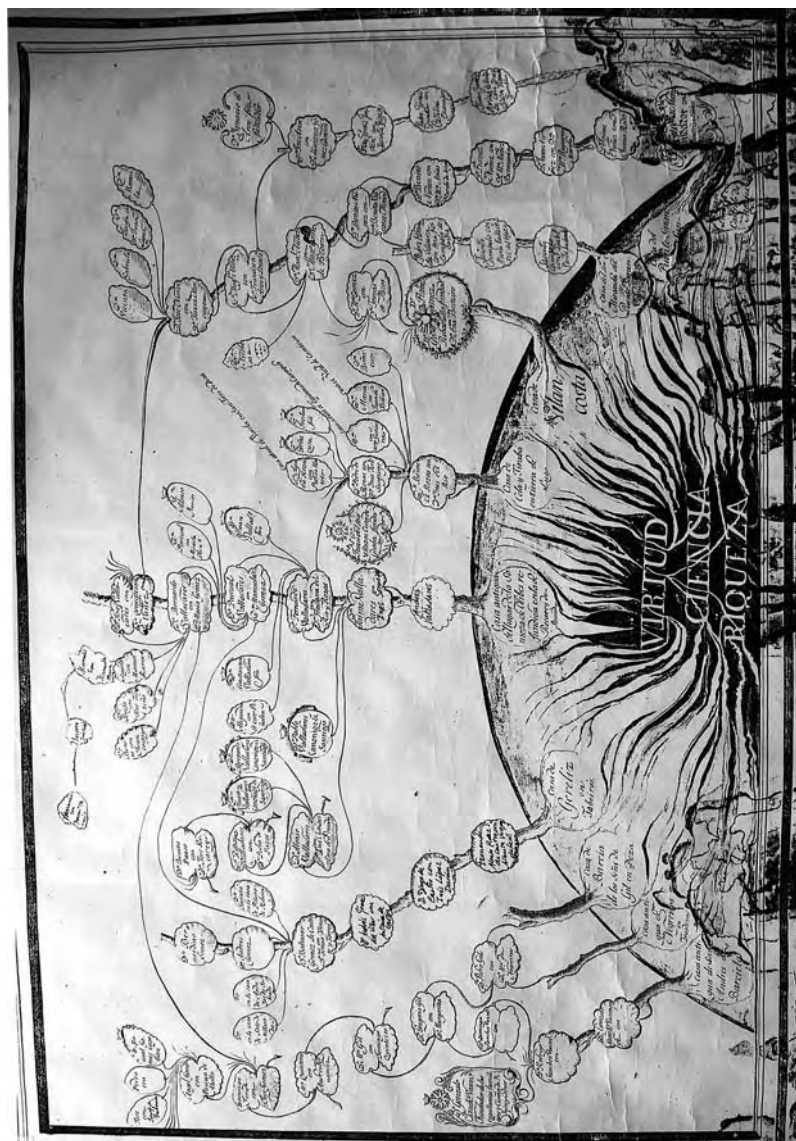
Casou en Cee o 5 de xullo de 1951 con *M^a del Carmen Domínguez del Campo*, nacida o 18 de xullo de 1926, filla de Joaquín Domínguez Nemiña, natural de Cee, e de Teresa del Campo Martín, natural da provincia de Logroño.

Cando Carlos herdou a casa de Vilancosta, rehabilitouna durante os anos 70, de aí que a casona se conserve en bo estado.

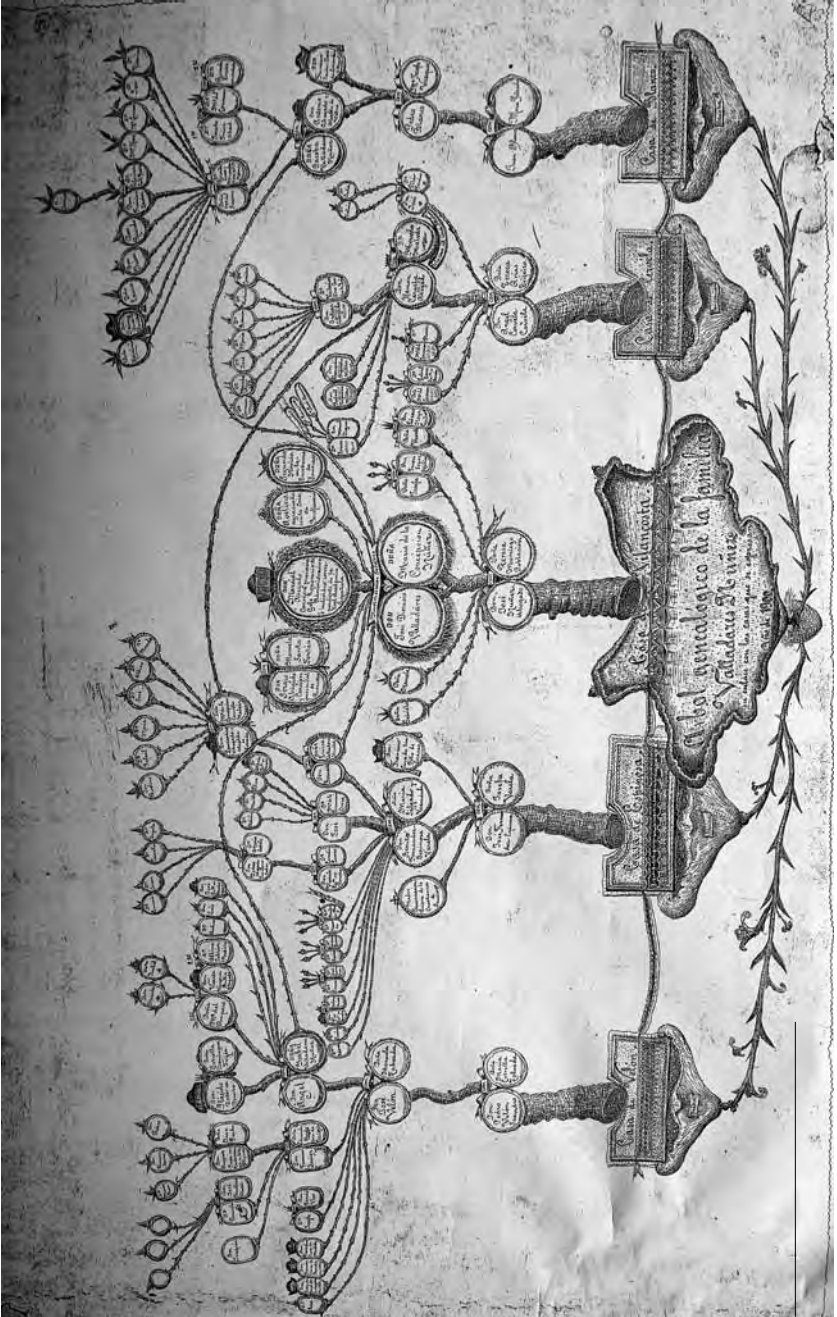
Finou en Vigo o 22 abril de 1996 e repousa en Berres, onde tamén foi enterrada *M^a del Carmen*, que finou en Santiago o 27 de agosto de 2007.

Os seus fillos naceron entre 1952 e 1964:

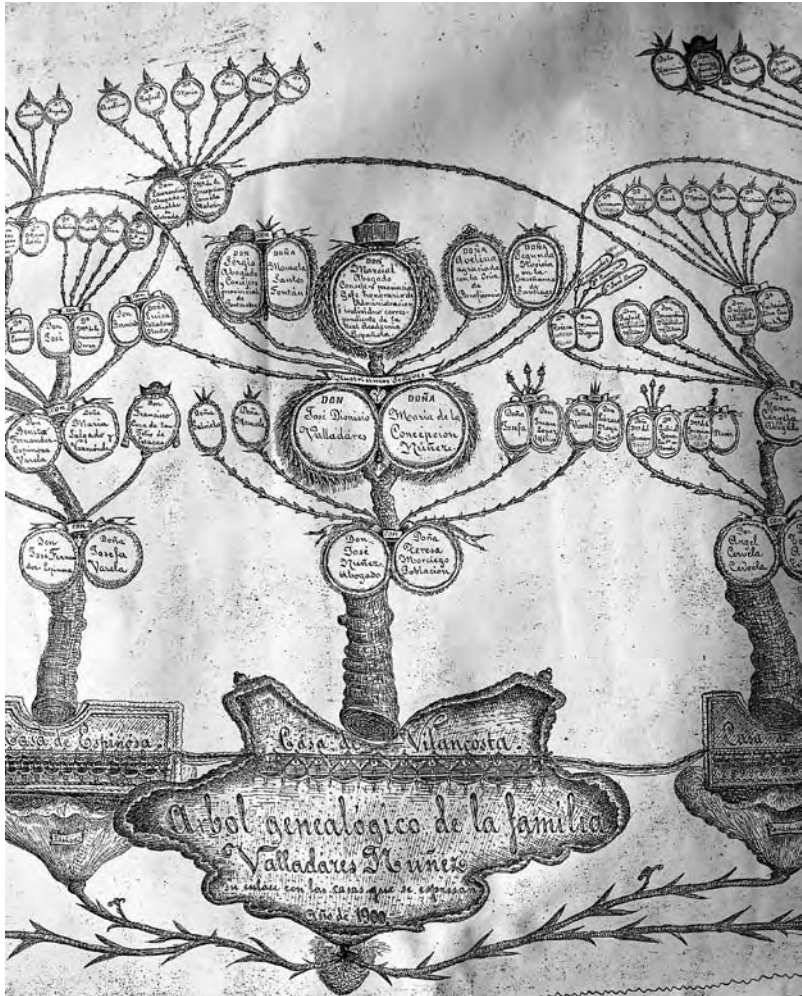
1. *Joaquín María Carlos Manuel Alejandro Ferreirós Domínguez*.
2. *Carlos Ferreirós Domínguez*, biólogo, casou o 17 de setembro de 1981 en Bayona con *Mª Teresa Criado Álvarez*, nacida en Vigo, filla de Andrés e *Mª Victoria*.
3. *M^a del Carmen Ferreirós Domínguez*, farmacéutica, casou o 7 de agosto de 1982 co médico Moisés Hernández Blanco, nacido en Valladolid, fillo de Moisés e *M^a del Carmen*.
4. José Manuel *Ferreirós Domínguez*, casou en Gandía o 14 de marzo de 1992 con *Mª Dolores Orihuel Iranzo*, nacida en Gandía, filla de Benito e Silvia.

Árbore xenealóxica de Marcial Valladares.

Árbol genealógico de Marcial Valladares.

Detalle da árbore xenealóxica dos Valladares Núñez.